

דעות

הבחירות הבאות יהיו מכריעות במאבק בין המחנה הציוני למחנה המשיחי

שאול אריאלי • אל"מ (במיל') ד"ר אריאלי הוא ראש קבוצת המחקר "תמרור"
לסכסוך הישראלי-פלסטיני

20:00 • 12 ביוני 2025

ככל שהזמן נוקף, מתבהרת עוצמת המלחמה בין החברה הציונית לחברה המשיחית בישראל. זו לא החלה בהפיכה המשטרית, אלא בהקמת גוש אמונים ב-1974, כשהמשיחיים החליטו לרדת מהחמור החילוני-הציוני ולהוביל את ישראל למימוש חזונם: כינון מחדש של מלכות דוד. המלחמה נסבה כמעט על כל נושא, מעסקת החטופים וסיום המלחמה ועד אופי המשטר והתרבות הפוליטית.

עד 1974 ראו המשיחיים את הישגי הציונות — הצהרת בלפור, כתב המנדט, החלטת החלוקה, הניצחונות במלחמת העצמאות, במבצע קדש, בששת הימים וביום הכיפורים — כתחילת הגאולה של עם ישראל במסגרת התוכנית האלוהית. לפיכך הצדיק הרב אברהם יצחק הכהן קוק (הראי"ה) את שיתוף הפעולה עם החלוצים ואנשי העליות הציוניות שקראו תיגר על התפישה של המתנה פסיבית לביאת המשיח בנימוק, "גם אם מופקרים, הם גואלים".

הנסיגה מקוניטרה במסגרת הסכם ההפרדה שנחתם ב-1974 עם סוריה היתה לפי אמונת המשיחיים הפרה של הציווי האלוהי, בדומה למה שכתבו הרבנים הראשיים בתגובה לדו"ח פיל ב-1937: "מבחינה

דתית טהורה... כל ויתור מדעת [על שטחים, ש"א] מהווה חילול במזיד בקדושת הארץ ובברית בין הבתרים".

מבחינת המאמינים המשיחיים, תורת הרבנים קוק (הראי"ה ובנו הרצי"ה, הרב צבי יהודה הכהן קוק), זה היה הרגע, ב-1974, שבו נדרש להחליף את ההנהגה הציונית שהפירה את ההבטחה האלוהית: "כִּי־נָתַן יְהוָה בְּיָדְנוּ אֶת כָּל הָאָרֶץ וְגַם נָמְנוּ כָּל יְשֵׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ" (יהושע ב, כד). ההחלפה התיישבה היטב עם הדיאלקטיקה ההגליאנית שאימץ הראי"ה: "בתחילה מתגלה הכוח בצורת התווה, ולבסוף יילקח מידי רשעים (הציונים) וינתן בידי צדיקים וגיבורים כאריות". העובדה שכיום יש לחברה המשיחית עשרות ח"כים ושרים, השולטים שליטה מוחלטת בראש הממשלה ובמדיניות ישראל, היא מבחינתם עדות להתגשמות "הנבואה".

לקיחת המושכות התבטאה מעשית בהקמת תנועת "גוש אמונים", "מתוך מטרה ליצוק בשורה חדשה־ישנה בכלים ובדפוסים קיימים, כדי לשוב ולעורר מחדש להגשמה ציונית מלאה... תוך הכרה כי מקור החזון במורשת ישראל ובשורשי היהדות", כפי שנכתב במסמך היסוד של התנועה, ולכך נוספה המטרה המשיחית הברורה: "הגאולה השלמה לעם ישראל ולעולם כולו".

ב-1981 ירשה מועצת יש"ע את גוש אמונים, והקצינה את גישת התנועה: "המועצה רואה בכל הצעה שמגמתה למסור חלקים מא"י לריבון זר התכחשות לייעודו של העם היהודי, למטרות המפעל הציוני ומעשה בלתי חוקי", נכתב במסמך היסוד שלה. כלומר, אין למוסדות הנבחרים של הדמוקרטיה הישראלית לגיטימציה להחזיר שטחים, גם לא תמורת ערכים אחרים כמו שלום.

מ-1974 ואילך הכריזה החברה המשיחית מלחמה על החברה הציונית, שלא זיהתה את האיום עליה, ואף ראתה את המאבק כחלק מהדמוקרטיה והפלורליזם המתחייבים בה. למרות אינספור אזהרות — מישעיהו ליבוביץ, דרך יצחק רבין ומנחם בגין ועד יוסף בורג —

נדרשו לה שנים רבות כדי לזהות כי אין מדובר במאבק על א"י השלמה, אלא על זהותה, אופייה ומשטרה של מדינת ישראל. זה התבהר במאבקים נגד הסכם השלום עם מצרים, נגד הסכמי אוסלו ונגד ההתנתקות, והגיע לשיא בהפיכה המשטרית ובמלחמה הנוכחית.

לחברה הציונית ולחברה המשיחית חזונות סותרים, המשפיעים על כל תחומי חיינו. החזון הציוני מבוסס על עקרונות דמוקרטיים ברורים לצד רוב יהודי: שוויון זכויות, שמירה על זכויות המיעוטים, חברות במשפחת העמים, הפרדת הדת מהמדינה ומערכת איזונים ובלמים. החזון המשיחי מבוסס על עקרונות תיאוקרטיים, כדברי חנן פורת: "הקמת ממלכת כוהנים וגוי קדוש, השבת שכינה לציון, כינון ממלכת בית דוד ובניין בית המקדש", ריבונות יהודית על כל שטחי ארץ ישראל ושליטת זכויות מהפלסטינים.

החברה הציונית ראתה בצורך של העם היהודי ב"מקלט בטוח" את המניע להקמת המדינה. כפי שכתב הרצל ב"מדינת היהודים": "תינתן לנו ריבונות בחבל ארץ כלשהו על פני האדמה שיספיק לצורכי עמנו המוצדקים, לכל השאר נדאג בעצמנו". לעומת זאת, החברה המשיחית ראתה בציווי האלוהי למימוש ההבטחה המקראית את המניע להקמת המדינה. מנחם פליקס, מראשי גוש אמונים, הצהיר ב-1979: "התנחלנו... משום שנצטוונו לרשת את הארץ אשר נתן האל יתעלה לאבותינו" (בג"ץ אלון מורה).

החברה הציונית ראתה בלגיטימציה הבינלאומית את היסוד המדיני־משפטי להקמת המדינה, כפי שהכריז דוד בן־גוריון ב-14 במאי 1948: "בתוקף זכותנו הטבעית וההיסטורית ועל יסוד החלטת עצרת האומות המאוחדות", תוך שמירה על ערכי השוויון והחירות לכל אזרחי המדינה. החברה המשיחית לעומת זאת סבורה, כפי שצייץ בצלאל סמוטריץ' (בנובמבר 2017), "חשוב לזכור שלא החלטת האו"ם היא המקור לזכותנו על הארץ, אלא התנ"ך והבטחתו של הקב"ה".

למרות אזהרות נדרשו לחברה הציונית שנים כדי לזהות שהמאבק אינו על ארץ ישראל השלמה אלא על הזהות והמשטר של המדינה

החברה הציונית רואה בדמוקרטיה ערך עליון. היא מאמינה בשלטון החוק, בהפרדת רשויות ובזכותו של כל אזרח להשפיע על מהלכי המדינה. הדמוקרטיה אינה רק פרוצדורה, אלא רעיון המושתת על מערכת ערכים שהתפתחה במשך מאות שנים. החברה המשיחית רואה בדמוקרטיה כלי. כפי שאמר בני קצובר ב-2012: "הדמוקרטיה הישראלית סיימה את תפקידה, והיא חייבת להתפרק ולהתכופף בפני היהדות". כלומר, המשטר הדמוקרטי אינו אלא פלטפורמה זמנית למימוש החזון המשיחי.

החברה הציונית ביקשה לקבוע את גבולות ישראל מתוך מחשבה על עתיד המדינה. בן-גוריון ויצחק בן-צבי כתבו ב-1918: "אם אנחנו מבקשים לקבוע את גבולות א"י של היום... אין אנו יכולים להביא בחשבון מלא את הגבולות האידיאליים". ולכן, ההנהגה הציונית תמיד העדיפה לשמור את מדינת ישראל דמוקרטית עם רוב יהודי, על חשבון חלק משטחי ארץ ישראל. החברה המשיחית רואה בגבולות את לב העניין. הרצ"ה הכריז: "הארץ הזו היא שלנו... והיא בכל גבולותיה התנכיים שייכת לשלטון ישראל". כל ויתור על שטח נתפש כחילול קודש, והוא פסק שהוויתור הוא עבירה של "ייהרג ובל יעבור".

החברה הציונית מחויבת לפי מגילת העצמאות, ל"שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין". החברה המשיחית מבחינה בין יהודים לגויים. לשיטתה, רק לעם היהודי יש זכות להגדרה עצמית בארץ ישראל. חמורה מכך משנתו של הרב כהנא — אשר חסידו, איתמר בן גביר, מכהן כשר בממשלת ישראל — הקוראת לשלול את זכות הבחירה מערביי ישראל ולהדיר אותם מהמרחב הציבורי.

החברה הציונית מכירה בחשיבות הלגיטימציה הבינלאומית והמשפט הבינלאומי. היא רואה בישראל חלק ממשפחת העמים. החברה המשיחית שוללת את הלגיטימיות של המשפט הבינלאומי, כדברי הרב שלמה גורן: "אין בכוח שום חוק לאומי או בינלאומי לשנות מעמדנו, זכויותינו".

החברה הציונית מאמינה ביהדות פתוחה, הרואה בבני אדם את מקור הסמכות לניהול חייהם והמגדירה את היהדות כזהותה הלאומית, ומבססת את התרבות על ההיסטוריה של העם היהודי לדורותיו; היסטוריה הכוללת קשר והפריה הדדית עם כלל האנושות. לעומת זאת, לפי התפישה המשיחית היהדות מעניקה לאל את מקור הסמכות לניהול חיי המאמינים שזהותם דתית, מעניקה בכורה לדורות העבר ומבססת את תרבותה על המקורות התנ"כיים והתלמודיים.

החברה הציונית רואה בטבח ה-7 באוקטובר כישלון של מדיניות ניהול הסכסוך ושל אסטרטגיית הבידול בין חמאס לרשות הפלסטינית שהנהיגו בנימין נתניהו ונפתלי בנט. החברה המשיחית רואה בו חלק מהתוכנית האלוהית ביחס לישראלים ש"מביאים אסונות על עם ישראל ומסכלים את התוכנית האלוהית" (פרופ' יואל אליצור, באתר "סרוגים", 13.10.23). בדומה לתפישתם את השואה — כעונש אלוהי לעם היהודי שבחר לא לעלות לארץ אחרי הצהרת בלפור, שבישרה את תחילת הגאולה — הסביר סמוטריץ' (בריאיון ב"כאן 11") למה התרחש הטבח: "אולי היינו צריכים לקבל את המכה הנוראה והכואבת הזאת כדי להיזכר שנייה אחת מי אנחנו ומה אנחנו".

החברה הציונית רואה ב"חרבות ברזל" מלחמה שנכפתה עלינו, שמטרתה היא החזרת החטופים ויצירת תנאים צבאיים להשגת תכלית מדינית. החברה המשיחית רואה במלחמה, ראשית, נקמה בחמאס ה"עמלקי". נקמה בגויים, על פי כהנא ויורשיו, היא "מטרת מדינת ישראל", ו"מי שמרפה מנקמה באויבי ישראל, למעשה מוותר על נקמת הקב"ה".

שנית, לשיטתה המלחמה נועדה לשם כיבוש עזה ותפיסתה לצמיתות בידי ישראל, בדומה לתנאי שהציב סמוטריץ' בפני ראש הממשלה לשמירת הקואליציה. וכדברי השרה אורית סטרוק: "מדינת ישראל בתהליך תשובה על חטא ההתנתקות... ואני מאמינה שחטא ההתנתקות, בכללו, בסופו של יום יתוקן... לצערי, שיבה לחבל עזה תהיה כרוכה גם בקורבנות רבים... אבל אין ספק שבסופו של יום מדובר בחלק מא"י, ויבוא יום שנשוב אליו" (ערוץ 7, מרץ 2023). שלישית, המלחמה נועדה לגירוש הפלסטינים מעזה במסגרת תוכנית "הגירה מרצון", כפי שתיאר סמוטריץ' בכנס שדולת א"י: "יש פה מבצע לוגיסטי ענק. כדי להוציא את כולם מעזה נצטרך להוציא 5,000 ביום, שבעה ימים בשבוע, במשך שנה".

לפיכך, זהו מאבק בין המחנה המבקש לחתור להסדרים מדיניים שיבטיחו את החזון הציוני, לבין המחנה הגורס כי "לנצח תאכל חרב" ו"עם לבדד ישכון". מאבק בין המחנה הרוצה להבטיח את הזכויות של כל אזרחי המדינה, למחנה הרואה בדמוקרטיה מכשול בדרך למימוש החזון המשיחי שמבטיח עליונות יהודית בארץ ישראל. המחנה האחד נלחם על המסגרת הפוליטית הדמוקרטית, השני נאבק לשנותה לאתנוקרטיה רודנית.

השאלה המכרעת היא, האם מדינת ישראל תישאר דמוקרטיה יהודית, או תהפוך לאתנוקרטיה משיחית? כפי שחזה ליבוביץ: "משנתו המשיחית של הרצ"ה תגרום למעבר מ'מן האנושיות דרך הלאומיות אל החייתיות', ותהפוך את 'עם ה' ל'עם הארץ'".

התשובה תקבע לא רק את עתיד ישראל, אלא את הפרויקט הציוני. אסור לכל מי שרואה עצמו כחלק מהחברה הציונית להצביע בבחירות הבאות באופן "אסטרטגי" או "ממלכתי". יש להצביע למי שמתחייב בבירור לחזון של מדינה דמוקרטית שמקיימת שוויון זכויות מלא לכל אזרחיה וחברה במשפחת העמים. החלופה לכך ברורה: מדינה מצורעת, ענייה, שנתונה במלחמה אינסופית ומנהיגה משטר

מפלה באופן רשמי. המאבק הזה אינו על שטחים או על פוליטיקה — יהיה על יחזקות, האופי והמשטר של מדינת ישראל.

הצג עוד

מערכת | הנהלה | מדיניות פרטיות | תנאי שימוש | צרו קשר | רכשו
מינוי | ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות | פרסמו אצלנו

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר
האיכותי בישראל

© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ